

Tweetalig onderwijs

“Je moet Engels leren, want anders kom je niet ver in het leven.” Dat is wat wij al ons hele leven al aan horen van docenten, ouderen en onze regering, maar is dat ook echt zo? Dit is wat wij gaan uitzoeken in ons pws onderzoek. We nemen jullie mee in ons onderzoek over het verschil tussen leerlingen die eerder begonnen zijn met het aanleren van de Engelse taal. Verder hebben wij ook leraren geïnterviewd over dit onderwerp voor meer informatie. In het algemeen nemen we jullie dus mee in de achtergrond van de Engelse taal, wat de beste strategie is om deze taal aan te leren.

Wij hebben dit onderwerp gekozen omdat wij willen weten waarom ons al sinds de basisschool de Engelse taal wordt aangeleerd en wat voor gevolgen het goed leren van de Engelse taal heeft op je leven. Wij hebben ook voor dit onderwerp gekozen, omdat we zelf ook veel gebruik maken van de Engelse taal in het dagelijks leven en ook veel Engelse muziek luisteren waardoor wij zeer geïnteresseerd zijn in de Engelse taal.

In ons Pws behandelen wij meerdere deelvragen wat uiteindelijk onze hoofdvraag gaat beantwoorden.

Onder deelvragen zijn:

❖ 1. Wat is het verschil tussen kinderen die in de basisschool al Engels hebben geleerd en kinderen die dat niet hebben gehad?	3
❖ 2. In hoeverre heeft een aanbod van tweetalig onderwijs (TTO) op de havo invloed op de vakspecifieke kennis en vakspecifieke vaardigheden van de leerlingen?	7
❖ 3. Wat is het verschil tussen de mensen die een tweetalig onderwijs hebben gevolgd en mensen die dat niet hebben gedaan?	8
❖ 4. Wat zijn de oorzaken van de toename van de studies die in het Engels worden gegeven op Nederlandse hogescholen?	9
❖ 5. Hoe heeft globalisering invloed op het tweetalig onderwijs?	10
❖ 6. Interview	11
❖ 7. Conclusie	12
❖ 8. Discussie	13

Deze deelvragen onderzoeken wij onder meer door Onderzoeken van het internet (denk hierbij aan eerdere testen die gedaan zijn op kinderen of aan resultaten in de werkomgeving). Wij hebben in ons pws ook een Interview verwerkt met een leerling die zelf een tweetalige opleiding heeft gevolgd die ons uiteindelijk een beeld heeft gecreëerd bij ons over wat je nou uit tweetalig onderwijs kan halen en het verschil tussen kinderen die tweetalig les krijgen en kinderen die dat niet krijgen.

De hoofdvraag die wij gaan beantwoorden met ons onderzoeks plan luit als volgt:

Wat zijn de verschillen tussen mensen die de Engelse taal later aan leren en mensen die de taal al sinds hun jeugd spreken?

1. Wat is het verschil tussen kinderen die in de basisschool al Engels hebben geleerd en kinderen die dat niet hebben gehad?

Sinds 1986 is Engels een verplicht vak in het basisschoolonderwijs, maar alleen voor de leerlingen uit groep 7 en 8 "Universiteit leiden". Er zijn scholen die vroeg beginnen (rond groep 2) met het aanleren van de Engelse taal, dit is omdat die scholen zien dat de Engelse taal veel gebruikt in het dagelijks leven van nu en daarom vinden zij het heel belangrijk dat de kinderen van nu de Engelse taal uitstekend beheersen.

De grootste tegenargumenten van basisscholen die Engelse lessen zouden moeten gaan geven zijn dat er al te veel verwacht wordt van de scholen en dat als er nog meer veranderingen toenemen in het onderwijs er docenten zijn die het niet meer aan kunnen. Ook zijn er nog niet genoeg attributen die docenten kunnen gebruiken tijdens de lessen om de kinderen de taal beter te laten begrijpen. Dit zijn natuurlijk belangrijke zaken die de scholen meenemen om een beslissing te maken om Engels een schoolvak te laten worden en op welke leeftijd zij vinden dat de leerlingen Engels moeten gaan leren.

Maar wat hebben deze beslissingen te maken met de ontwikkeling van een leerling? Het aanbieden van Engelse les in de onderbouw van de basisschool leidt niet per definitie tot een betere Engelse taalvaardigheid in de bovenbouw. Leerlingen die vroeg zijn begonnen presteren soms wel beter op Engelse toetsen dan kinderen die later zijn begonnen, maar dat is niet altijd het geval. Bovendien zijn verschillen tussen beide groepen klein. Er zit alleen wel een maximale tijd aan de Engelse taal op de basisscholen vast, de scholen mogen namelijk maar 3,5 uur Engelse les geven per week. Uit onderzoek blijkt dat in de praktijk blijkt dat scholen die in groep 1 starten met het geven van Engelse les daar ongeveer 1 uur per week aan besteden. Factoren zoals de tijd die aan Engels wordt besteed en het buitenschoolse contact met Engels zijn van invloed op de Engelse taalverwerving.

In het artikel " De Graaff, R. (2015). Vroeg of laat Engels in het basisonderwijs: wat levert het op? " van Rick de Graaf heeft Rick een onderzoek gedaan tussen leerlingen die wel vroeg Engels hebben geleerd en kinderen die dat niet hebben gehad. In het onderzoek doen er 301 VVTO- leerlingen (leerlingen die vroeg de taal hebben geleerd) en 292 Eibo-leerlingen (leerlingen die vanaf groep 7 Engels les hebben gevolgd). Er is dus in dit onderzoek specifiek gekeken naar basisschool kinderen in groep 8.

In het onderzoek zijn er vier deelvragen beantwoord en dat zijn:

1. Welke verschillen in taalvaardigheid Engels zijn er in groep 8 tussen VVto-leerlingen en Eibo-leerlingen?
2. Welke verschillen in taalvaardigheid Engels zijn er tussen de VVto-scholen onderling en tussen de Eibo-scholen onderling?
3. Welke relatie is er voor VVto en Eibo tussen doorstroom niveau/Cito-score en taalvaardigheid Engels?

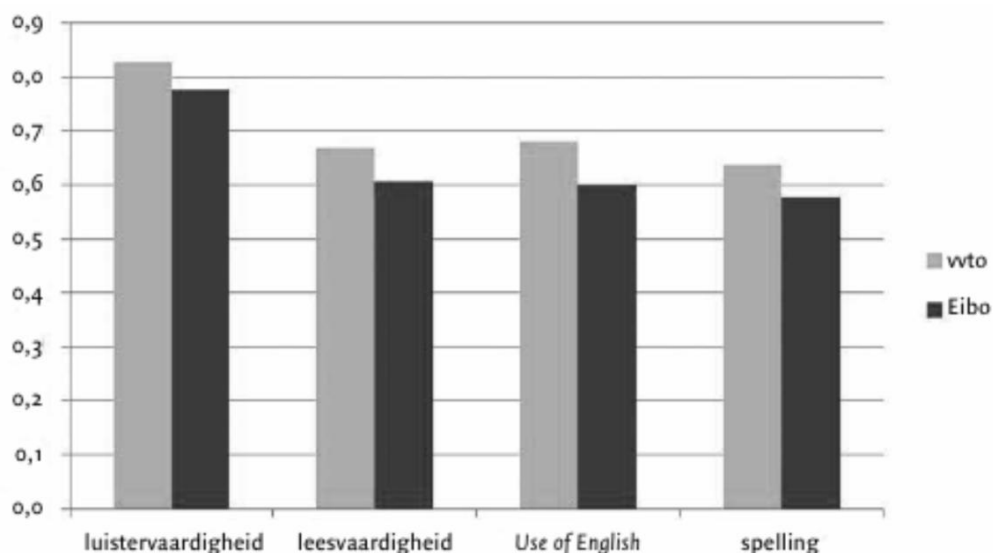
4. Hoe spelen de leerlingkenmerken attitude, buitenschools taalcontact en thuistaal een rol bij de verklaring van verschillen in taalvaardigheid? Is die rol verschillend voor VVto- en Eibo-leerlingen?

Meneer de Graaff heeft deze deelvragen beantwoord met verschillende vaardigheden toetsen. Hij heeft de kinderen een luistertoets laten doen, een leestoets, een mondelinge toetsen en een spellingstoets. Van alle leerlingen zijn individuele kenmerken verzameld, met toestemming van de ouders. Hiervoor is gebruik gemaakt van de geanonimiseerde Cito-scores en school-adviezen van de deelnemende basisscholen. Er was ook een vragenlijst die 92% van de deelnemers van dit onderzoek hebben ingevuld. In deze vragenlijst werden vragen gesteld zoals hoeveel de kinderen contact hebben met de Engelse taal buiten school, hoeveel Engelse teksten ze moeten school moeten lezen in het dagelijks leven en over hun moedertaal die bij hun thuis wordt gesproken.

De schriftelijke toetsen zijn vooraf gepolst op twee VVto-scholen en een Eibo-school, om begrip van de instructies, duur van de toetsonderdelen, moeilijkheidsgraad en betrouwbaarheid te kunnen vaststellen. Op enkele onderdelen is de moeilijkheidsgraad van de toetsen aangepast om de betrouwbaarheid te kunnen verhogen. De betrouwbaarheid van de uiteindelijke schriftelijke toetsen lag tussen 0,82 en 0,89 (KR alfa). Deze betrouwbaarheid is voldoende hoog.

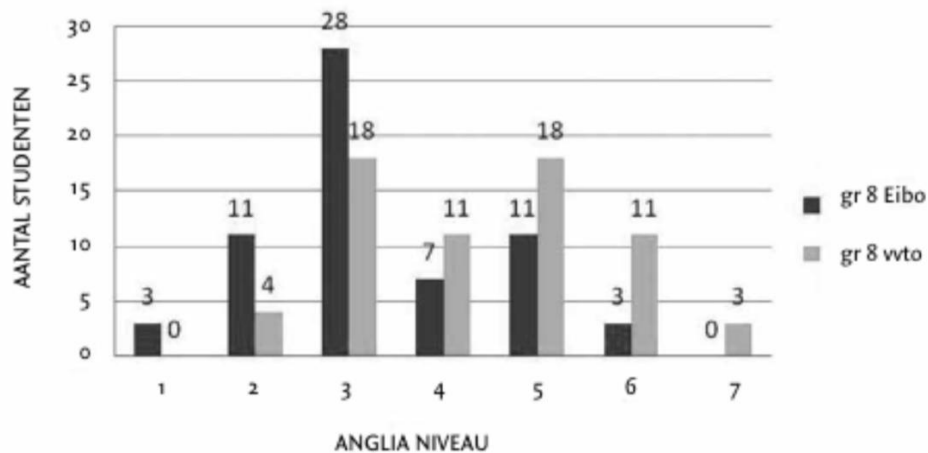
Resultaten:

Als je kijkt naar figuur 1 zie je de resultaten van de schriftelijke toets. Op basis van deze verschillen kan niet geconcludeerd worden dat leerlingen beter zijn in luisteren dan bijvoorbeeld in lezen, alleen dat de scores op de luistertoetsen hoger zijn. Dit zou immers ook kunnen komen doordat de luistertoetsen relatief gemakkelijk waren.

Figuur 1.1

In figuur 2 zie je de resultaten van de mondelinge afname. Hier zie je dat per onderwerp er verschillende uitkomsten zijn. Het gemiddelde niveau van de VVto leerlingen is een 4,35 en die van een Eibo leerling was een 3,33. De gevonden verschillen tussen de beide groepen zijn significant.

Figuur 1,2

De verschillen tussen de scholen binnen de beide groepen zijn groot: leerlingen van sommige VVto-scholen scoren gemiddeld lager dan leerlingen van sommige Eibo-scholen.

GROEP 8	VVTO		EIBO	
	M	Sd	M	sd
Gespreks- vaardigheid (min = 1; max = 7)	4,35	1,34	3,33	1,23

Tabel 3. Gemiddelden en standaarddeviaties van Eibo-leerlingen en vvto-leerlingen op de spreektoetsen

Figuur 1.3

Figuur 1.3 maakt de verschillen tussen scholen zichtbaar over alle schriftelijke toets-onderdelen gemiddeld. Verschillen tussen scholen onderling zijn statistisch significant.

In de vragenlijst die de kinderen hebben moeten invullen kwam uit dat de kinderen die op een VVto school zitten niet allemaal 8 schooljaren Engelse taal hebben gevolgd. Er zijn namelijk ook kinderen die later pas zijn ingestroomd. Dit maakt het onderzoek natuurlijk niet minder betrouwbaar dan als je dit onderzoek zou voeren met echt alleen maar kindender die 8 jaar Engels al hebben gevolgd, maar dit maakt het onderzoek natuurlijk ook niet onbruikbaar want je ziet wel dat er een verschil zit in de twee verschillende soorten onderwijs.

Conclusie:

Wij hebben vooral gekeken naar de grote verschillen in de resultaten van dit onderzoek. Je ziet namelijk dat VVto-leerlingen (na 5 tot 8 jaar Engels) gemiddeld beter presteren dan Eibo-leerlingen (na 2 jaar Engels), op alle getoetste vaardigheden: luisteren leesvaardigheid, spellingen gespreksvaardigheid.

Het verschil is dus dat de leerlingen die eerder zijn begonnen met het leren van de Engelse taal sneller goed presteren en hun woordenschat meer is uitgebreid dan de kinderen die later zijn begonnen met het leren, maar als de kinderen die later zijn begonnen met leren meer inzet tonen en hard werken aan het beheersen van de taal is het verschil niet heel groot en zien de docenten op de middelbare scholen het verschil ook minder goed.

2. In hoeverre heeft een aanbod van tweetalig onderwijs (TTO) op de havo invloed op de vakspecifieke kennis en vakspecifieke vaardigheden van de leerlingen?

Er is in Nederland onderzoek gedaan naar de effecten van tweetalig onderwijs. Het gaat het om een groep leerlingen die niet zomaar vergeleken kan worden met de niet- TTO-leerlingen omdat selectie-effecten optreden. Dallinger e.a. (2018) concluderen dat leerlingen die in Duitsland Content and Language Integrated Learning (CLIL, de internationale aanduiding van TTO) gaan volgen, op meerdere aspecten vooraf reeds anders scoren dan leerlingen die een reguliere route volgen: de Duitse TTO-ers zijn verbaal vaardiger, hun ouders zijn hoger opgeleid, ze komen uit een hogere SES (sociaal economische status), beschikken over een groter cultureel kapitaal, hebben betere leerprestaties en zijn meer gemotiveerd zowel voor geschiedenis als vreemde talen.

Ook Verspoor e.a. (2010) concluderen bijvoorbeeld dat leerlingen in het TTO worden toegelaten op grond van een positieve instelling tegenover het leren van een vreemde taal en dat ze relatief hoge scores op de Cito Toets (einde basisonderwijs) behalen. Zij vergelijken drie groepen: TTO-leerlingen, reguliere leerlingen op TTO-scholen en reguliere leerlingen op niet-TTO-scholen. Wanneer ze corrigeren voor verschillen in cognitieve vaardigheden, dan blijken dat TTO-leerlingen de taal anders leren dan reguliere leerlingen, dat ze snel een significante voorsprong opbouwen als het gaat om woordenschatkennis en schrijfvaardigheid (Engels) tot en met klas 3 (voortgezet onderwijs) terwijl in het begin van het eerste leerjaar nauwelijks verschillen meetbaar waren.

De leerlingen in de tweetalige opleiding gebruiken langere zinnen, meer complexe zinnen, meer verschillende werkwoordstijden, moeilijker en minder frequente woorden, en ze maken minder fouten. Deze snel opgebouwde voorsprong wordt na het derde leerjaar niet veel groter, maar hij blijft wel in stand gedurende de rest van hun schoolloopbaan. Het gaat om een blijvend positief leereffect: TTO-leerlingen bouwen een voorsprong op die niet meer in te halen is. Dat sluit aan bij wat Van der Kooij (2015) vindt: masterstudenten met een achtergrond in het tweetalig onderwijs leveren op bepaalde onderdelen van geschreven, academische, Engelse teksten betere kwaliteit af dan masterstudenten met een achtergrond in het regulier voortgezet onderwijs.

Uit onderzoek van Admiraal (2006) blijkt dat leerlingen in het tweetalig onderwijs niet alleen over een betere Engelse taalbeheersing beschikken dan andere leerlingen maar ook dat dit niet ten koste gaat van de beheersing van een aantal vakken die in het onderzoek waren meegenomen: geschiedenis, aardrijkskunde en Nederlands (Admiraal, e.a., 2006). Daarbij is onder meer gebruik gemaakt van de cijfers voor het centraal eindexamen voor die vakken.

Een relatief klein onderzoek met een meer experimentele opzet laat zien dat TTO-leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs die van dezelfde biologie-leraar les krijgen en

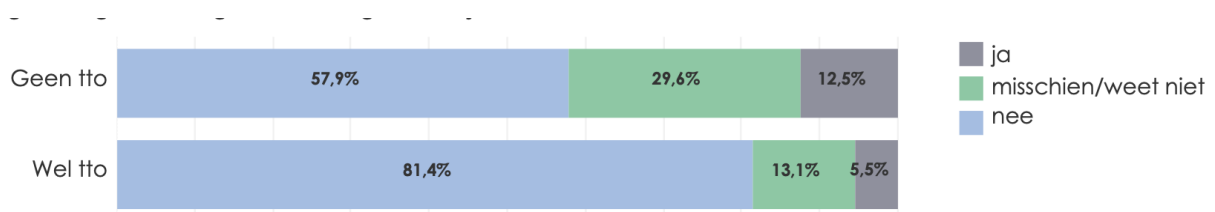
dezelfde toets maken als leerlingen die in het Nederlands les krijgen, significant lager scoren op die toets (Mulder, 2016). Als we daarbij in aanmerking nemen dat waarschijnlijk door positieve selectie de TTO-groep nog een wat gunstiger uitgangspositie heeft, dan is dit toch een aanwijzing dat leerlingen mogelijk inhoudelijk van het vak biologie minder opsteken van lessen die in het Engels worden gegeven.

3. Wat is het verschil tussen de mensen die een tweetalig onderwijs hebben gevolgd en mensen die dat niet hebben gedaan?

Het beoogde maatschappelijk effect is dus duidelijk de leerlingen klaar te stomen voor een internationale carrière en voor succes in de globaliserende wereld. Onderliggend bespeuren we daarnaast ook de vrees dat de Nederlandse studenten die TTO hebben gehad zullen niet alleen nationaal goede kansen maken op de arbeidsmarkt van wetenschap en commercie, maar ook internationaal. Deze studenten worden serieuze concurrenten van hun buitenlandse leeftijdsgenoten nu ze perfect twee talen beheersen.

Zij hebben een groot voordeel op studenten met gewoon onderwijs, dat zij immersieonderwijs hebben gehad. Ze leren niet over de vreemde taal, maar door de vreemde taal. Ze verwerven de taal door een directe onderdompeling in de vreemde taal omgeving. De leraar geeft biologie, aardrijkskunde of geschiedenis in de vreemde taal en ook de interactie tussen leraar en leerling verloopt in de vreemde taal. Op die manier is de verwachting dat de leerlingen spontaan de vreemde taal zullen verwerven en ook onder elkaar zullen gebruiken. Dat wordt beschouwd als een maatschappelijk belangrijk plus. In de hedendaagse economische en wetenschappelijke context is meertaligheid immers van groot belang.

Verwachtingen van hoger onderwijs wat betreft problemen met taal tijdens de opleiding afgezet tegen wel of geen tweetalig onderwijs in het vo

Figuur 3.1

4. Wat zijn de oorzaken van de toename van de studies die in het Engels worden gegeven op Nederlandse hogescholen?

In het algemeen is de grootste oorzaak van Engelstalige studies op Nederlandse hogescholen het internationalisering van de wereld. Dit komt doordat de Engelse taal veel gebruikt wordt in het dagelijks leven en de taalbeheersing is ook bij veel banen een belangrijke eis. Door deze eisen wilt het onderwijs dat de jongeren goed de taal beheersen dus daardoor zijn er de laatste paar jaren veel ontwikkeling in de Engelse studies op hogescholen.

Ook een grote reden dat er zoveel Engelse studies op de Nederlandse hogescholen zijn dat de scholen meer internationaal willen worden. Dit houdt dus in dat de scholen veel kinderen uit het buitenland les willen geven. Het probleem achter deze reden is dat je wel een Engelse studie kan geven, maar je hebt met zoveel verschillende culturen te maken dat de docenten daar wel mee om moeten kunnen gaan.

5. Hoe heeft globalisering invloed op het tweetalig onderwijs?

In een rapport van Nuffic (inzicht in het profiel van scholen en leerlingen in tweetalig onderwijs in het voortgezet onderwijs) is er gekeken naar de impact van tweetalig onderwijs op taal en internationale ervaring. In totaal verwacht 81,4% van de voormalige tto-leerlingen geen problemen met taal in de toekomst, tegenover 57,9% van de studenten die geen tto hebben gedaan. Studenten die geen tto hebben gedaan, verwachten meer dan twee keer zo vaak problemen met taal tijdens hun opleiding dan studenten die wel tto hebben gevolgd. Voor alle ho-instromers geldt dat het overgrote deel verwacht naar het buitenland te gaan tijdens hun studie. Dit aantal is met ruim 70% echter aanzienlijk hoger voor voormalige tto-leerlingen dan voor eerstejaarsstudenten die geen tto hebben gedaan, waarvan 57% verwacht in de toekomst naar het buitenland te gaan. Dit toont aan dat tweetalig onderwijs positieve effecten heeft op twee van de belangrijke pijlers van tto, namelijk taal en internationale oriëntatie. Wat betreft de verdere ontwikkeling op taal-, persoons- en wereldburgerschap niveau is aanvullend onderzoek gewenst om uit te wijzen wat tto te bieden heeft.

Wel kan men concluderen dat door TTO en het mondiaal uitwisselen van studenten de kennis en cultuur verspreiding de globalisering positief zal beïnvloeden.

6. Interview

1. Hoe is het om les te hebben op TTO?

Onderwijs in twee verschillende talen is niet altijd even makkelijk. Maar je leert heel goed snel tussen meerdere talen te switchen en je leert de taal in een vloeiende manier te spreken zonder erover na te hoeven denken.

2. Wat is het verschil tussen het les hebben in TTO en gewoon les?

Je krijgt vaak door TTO ook twee culturele aanknopingspunten. ook de belangstelling van bepaalde thema's is in elke taal / cultuur natuurlijk anders en daardoor wordt je eerder gedwongen om op een andere manier naar problemen of thema's te kijken.

3. Vindt jij dat leerlingen eerder moeten beginnen met Engels op de basisschool?

Ik vind het heel belangrijk dat kinderen al vroeg in aanraking komen met een andere taal. Onafhankelijk of dat engels is of een andere taal.

4. Zou jij het aanraden om meer scholen een TTO klas aan te bieden?

Voor mij zit er veel voordelen aan om kinderen al van jongs af aan de mogelijkheid te geven makkelijk een andere taal vloeiend te leren. Je profiteert daar dan, volgens mij, je hele leven van.

5. Wanneer vind jij dat iemand een TTO leerling kan worden?

Ik vind dat je ook al vroeg tweetalig les kunt krijgen. Ik denk zelfs dat het jonger makkelijker is dan als je al wat ouder bent. Omdat talen leren met elk jaartje ouder worden ook steeds moeilijker wordt.

6. Met welk doel ben je TTO gaan volgen?

Ik heb TTO gehad omdat ik naar het buitenland verhuisd ben en daardoor een andere taal les moest volgen.

7. Conclusie

Om antwoord te kunnen geven op onze hoofdvraag: *Wat zijn de verschillen tussen mensen die de Engelse taal later aan leren dan mensen die de taal al sinds hun jeugd spreken?* Hebben wij de volgende dingen op een rijtje gezet.

Het grootste verschil in de kinderen die later zijn begonnen dan andere kinderen met het leren van de Engelse taal is de taalbeheersing. De kinderen die eerder zijn begonnen hebben namelijk een grotere woordenschat en hebben ook meer ervaring de de taal. Het is echter niet zo dat de kinderen die later begonnen zijn met het leren nooit op hetzelfde niveau kunnen komen als de kinderen die wel vroeg zijn begonnen met het leren van de Engelse taal. Het ligt namelijk vooral aan de inzet die een student toont en de wil om de taal goed onder de knie te krijgen.

In het algemeen is het dus wel zo dat als mensen eerder beginnen met het aanleren van de Engelse taal veel pluspunten heeft aan de toekomst, maar het is ook niet perse een ramp als je later begint. Alleen zijn de verschillen niet groot als je je best maar doet.

8. Discussie

Ons interview is veel gebaseerd op onderzoeken die andere mensen hebben uitgevoerd, aan de ene kant is dat heel fijn omdat we het konden gebruiken maar aan de andere kant kan dat natuurlijk ook gevaarlijk zijn. Wij weten namelijk niet hoe het is gegaan en wat die persoon anders had kunnen doen. Wij hadden dus eigenlijk met de persoon die het onderzoek had uitgevoerd contact kunnen opzoeken om meer informatie te weten te komen. Verder is ons onderzoek goed gegaan en hebben wij niet echt veel verbeteren over onze aanpak van het PWS.

Bronnen:

1. *Tweetalig onderwijs*. (2011). tijdschriften.nl.
<https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/69>
2. *Universiteit Leiden*. (2002a). Geraadpleegd op 3 juni 2022, van
https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/expertisecentrum-moderne-vreemde-talen/basisonderwijs/ecmvt_wat-weten-we-over-vroeg-engels-op-de-basisschool.pdf
3. *Kennisronde*. (2016). Geraadpleegd op 25 augustus 2022, van
<https://www.kennisronde.nl/sites/kennisronde/files/migrate/PDF-voor-website-Kennisronde-antwoord-VRAAG-080-update.pdf>
4. *Samenvatting voortgezet onderwijs*. (2017). Geraadpleegd op 5 mei 2022, van
<https://www.vosabb.nl/wp-content/uploads/2018/04/Tweetalig-onderwijs-in-het-voortgezet-onderwijs.pdf>
5. *Weergave van Engels voor kleuters; Een eerste verkenning naar de vormgeving van vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland*. (2012). Basischool aanleren.
Geraadpleegd op 17 mei 2022, van
<https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/140/137>
6. *Artikel kinderen beginnen met leren*. (2003). -.
<https://www.arieverhagen.nl/cms/files/Meer-Engels-betekent-minder-Nederlands.pdf>
7. Dutch International Schools. (2020b, april 7). *Find a school*. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://www.dutchinternationalschools.nl/schools/>

8. Twize B.V. (2021, 17 september). *Internationalisering: cijfers, voors en tegens*. Punt. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://punt.avans.nl/2019/12/internationalisering-cijfers-voors-en-tegens/>
9. Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 22 december). *Wat is tweetalig onderwijs in het voortgezet onderwijs?* Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/vraag-en-antwoord/wat-is-tweetalig-onderwijs-tto-in-het-voortgezet-onderwijs>
10. Mediaweb - mediaweb.nl. (2022). *Tweetalig onderwijs*. Mediaweb Copyright (c) 2022. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://mendelcollege.nl/tweetalig-onderwijs/tweetalig-onderwijs/tweetalig-onderwijs-2/>
11. Kennisrotonde | *In hoeverre heeft tweetalig onderwijs invloed op de vakspecifieke kennis en vaardigheden van de leerlingen?* (2022). Kennisrotonde. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/tweetalig-onderwijs-en-vakspecifiek-e-kennis>
12. Van Ginderen, I. S. (2014, 1 september). *De keuze voor tweetalig onderwijs* | *Amsterdam University Press Journals Online*. De Keuze Voor Tweetalig Onderwijs.

Geraadpleegd op 17 mei 2022, van

<https://www.aup-online.com/content/journals/10.5117/MEM2014.3.SIEB>

13. Elzenga, A. (2015). *Motivatie voor Engels en Frans in het tweetalig onderwijs. Zijn leerlingen in het tweetalig onderwijs gemotiveerdere taalleerders?* | *Levende Talen Tijdschrift*. Motivatie. Geraadpleegd op 19 april 2022, van <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/1531>
14. Kennisrotonde | *Welke invloed heeft het aanbieden van Engels in de onderbouw van het basisonderwijs op de beheersing van het Engels in latere leerjaren?* (2017). Kennisrotonde. Geraadpleegd op 7 juli 2022, van <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/engels-leren-onderbouw-basisschool/>
15. De Graaff, R. (2015). *Vroeg of laat Engels in het basisonderwijs; Wat levert het op?* | *Levende Talen Tijdschrift*. Artikel met onderzoek basisschool. Geraadpleegd op 7 juli 2022, van <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/1101>
16. Aarts, R. (2006). *Tweetalig onderwijs met vervroegd Engels in het basisonderwijs* | *Levende Talen Tijdschrift*. Tweetalig onderwijs. Geraadpleegd op 19 april 2022, van <https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/227>